

ішло са значным спазненнем у параўнанні з заходнімі краінамі і па іх узоры і падабенстве, – адзначае В.П. Даніленка, – то зараз прычыны іншыя: яны заключаюцца ў агульным высокім ўзроўні развіцця навук у нашай краіне і ў іншых высокаразвітых краінах, у сінхронным зараджэнні адных і тых жа навуковых напрамкаў... у розных краінах, у павелічэнні навуковых кантактаў вучоных розных краін, у сумеснай распрацоўцы канкрэтных навуковых праблем, што патрабуе і збліжэння, аднастайнасці адпаведных тэрмі-налогій».

Неабходна адзначыць вялікую ролю лацінскай і грэчаскай моў у фарміраванні тэрміналогіі. Менавіта яны на пэўным гістарычным прамежку часу выступалі ў якасці асобных моў навукі ў заходнеўрапейскіх краінах і пакінулі значны след у фарміраванні нацыянальных моў навукі, у тым ліку і беларускай. У тых выпадках, калі тэрміны ствараюцца на аснове грэчаскіх і лацінскіх моўных элементаў, яны без цяжкасцей становяцца інтэрнацыянальнымі. Гэта тэрміны: дэцыбел, дэцыметр, мегават, мегавольт, мега-джоўль, мілібар, мілівольт, міліметраўка, рэнтгенаграма, рэнтгенаграф, спектраскоп, спектрограф, стэхіяметрыя, сфераліт, тэнзаметрыя, тэнзомер, тэрмаскоп, тэрмометр, тэхналогія, электраакустыка, электрааналіз, электраарматура і шш.

Такі неаднастайны склад тэрміналагічнай лексікі беларускай мовы сведчыць аб тым, што тэрміналогія бярэ вытокі і папайняе свае рэсурсы з розных крыніц, што фарміраванне тэрмінасістэмы мае даволі доўгую гісторыю, у якой адлюстроўваюцца асаблівасці развіцця літаратурнай мовы пад уплывам унутраных і знешніх фактараў.

УДК 811.161.3

**«РАКА, ЯКАЯ ПЯТЛЯЕ...»
(ДА ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКІХ ГІДРОНІМАЎ)**

*А.Д. Вайніловіч – студент 1 курса БГАТУ
Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык А.Б. Гурновіч*

Не для каго не сакрэт, што на тэрыторыі Беларусі больш за 10 тысяч азёр, мноства рэк і рэчак. А іх рамантычныя і загадкавыя назвы, такія як Веча, Ула, Нешчадра, Дахнарскае, хвалююць сэрца

не толькі сучасных даследчыкаў, але і простых людзей, якім не абьякавая трапяткая гісторыя нашага краю. Мабыць, кожны з нас хоць раз задаваў сабе пытанні аб паходжанні той ці іншай назвы вадаёма і нездарма. Мы прывыклі, што ў назвах закладваецца сэнс, вось і нашыя продкі гэты самы сэнс заклалі, але які?

Вучоныя займаюцца падрабязным перакладам і тлумачэннем назваў беларускіх рэк і азёраў (гідронімаў). Па шматлікіх гіпотэзах вытокі назвы – у мовах, якія існавалі на тэрыторыі Беларусі яшчэ да з'яўлення славян. Гэта старажытнаеўрапейскія мовы балтаў і іх продкаў – фіна-ўгорскіх народаў, а таксама карэннага народа Сібіры і Урала. Напрыклад, назва Ула ўтворана ад «вул», што азначае на кецкам «вада», «рака». А на старажытнаеўрапейскай мове «вада» гучала як «удра», а ў фіна-ўгорскіх мовах – «весі», «вєці», «віт». Адсюль і назвы Віцьба, Вісяты, Вяча абазначаюць адно і тое ж – вада.

У Расонскім раёне ёсць возера Нешчадра, існуе гіпотэза паходжання назвы ад слоў «рдо» – «возера», і «нешч», якое можа быць утворана ад сугучных слоў на латышскай мове «межс», на літоўскай «мішкіс» і на карэльскім «мэч», што азначае «лес». Вось і атрымліваецца «лясное возера». Сюды ж адносяць і паходжанне назваў Межна, Мядзел.

А наконт назвы Нясвіж таксама ёсць меркаванне. Калі ўявіць, што назва паходзіць не ад славянскага «нясвежага мядзведзя», то «няс» магло лёгка ўтварыцца ад «між», што азначае «лес». А «виж» на старажытнаеўрапейскай значыць «вада», вось і атрымліваецца «лясная вада». А там, дзе размешчаны Нясвіж, і лесу, і вады хапае. Яшчэ адна разгадка. Аказваецца, карань назвы возера Нарач «нар» таксама старажытны, азначае мора ці балота. «Нара» ў літоўскай мове – «струмень», «ручай». Хутчэй за ўсё, назва Нарач паходзіць ад назвы ракі Нарачанка, што ўпадае ў возера. А назва ракі гаворыць пра тое, што яна выцякае з балота.

Цікава так сама тое, што рэкі і азёры часта атрымлівалі назвы ад рыбы, якой у іх было шмат. Напрыклад, на Беларусі дзесяткі рэк з назвай Акуньна, Акунёк. Але ж у іх ёсць і цёзкі, зусім не падобныя па гучанні: азёры Ахвінец у Лепельскім раёне і Ашчарэніс на Браслаўшчыне. У фінскіх мовах «ахвін» – акунь, у балцкіх «шчэр» – тое ж самае.

Ёсць у лінгвістаў і цікавая гіпотэза паходжання назваў нашых славурых Нёмана і Нямігі. У фінскай мове «нээмі» – мыс, у мове хантаў «нэймі» – тое ж самае. А ў слове Няміга ёсць яшчэ і «га», што магло пераўтварыцца з фіна-угорскага «екі» – рака. Такім чынам, даслоўна са старажытнай мовы назву Няміга можна патлумачыць, як «рака, якая пятляе (агібае мысы)». А пра тое, што Няміга пятляла, сведчыць іншая назва, на першы погляд, зусім з ракой не звязаная – «пытляванка». У ваколіцах Мінска так дагэтуль завуць муку добрай якасці. Называлася яна так, бо малолася на млынах, якія стаялі на Свіслачы і Нямізе, на «пытлях» (гэта па-польску, а па-беларуску – на мысах). Мала хто ведае, што “пытлі” былі там яшчэ ў XIX стагоддзі. З Нёманам атрымліваецца тая ж гісторыя: «рака, якая пятляе». Вось і адкрыўся цікавы свет назваў, дагэтуль незразумелых.

УДК 811.161.3

ЯЎХІМ ФЕДАРАВІЧ КАРСКІ – ВУЧОНЫ СЛАВІСТ З СУСВЕТНЫМ ІМЕМ

*К.А. Корзун – студент 1 курса БГАТУ
Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык А.Б. Гурновіч*

«Я прыродны беларус, усё сваё жыццё прысвяціў вывучэнню гэтага народа» – гэтыя словы нашага славурага земляка можна лічыць эпіграфам да ўсёй яго навуковай дзейнасці, якая доўжылася амаль паўстагоддзя і ахапіла самыя разнастайныя галіны грамадскіх і гуманітарных навук.

Будучы вучоны вучыўся ў Ятранскім і Бярозаўскім народных вучылішчах Навагрудскага павета, потым у Мінскім вучылішчы і Мінскай духоўнай семінарыі. Паступіў у Нежынскі гісторыка-філалагічны інстытут, які скончыў у 1885 г.

З 1885 па 1893 гг. Я.Ф. Карскі працаваў настаўнікам 2-й гімназіі ў Вільні, а з 1893 г. – выкладчыкам рускай мовы ва ўніверсітэце. У 1891 г. ён паспяхова вытрымаў экзамен на вучруную ступень магістра на гісторыка-філалагічным факультэце Варшаўскага ўніверсітэта, а праз два гады савет Кіеўскага ўніверсітэта прысудзіў яму вучоную ступень магістра рускай мовы і славеснасці за працы